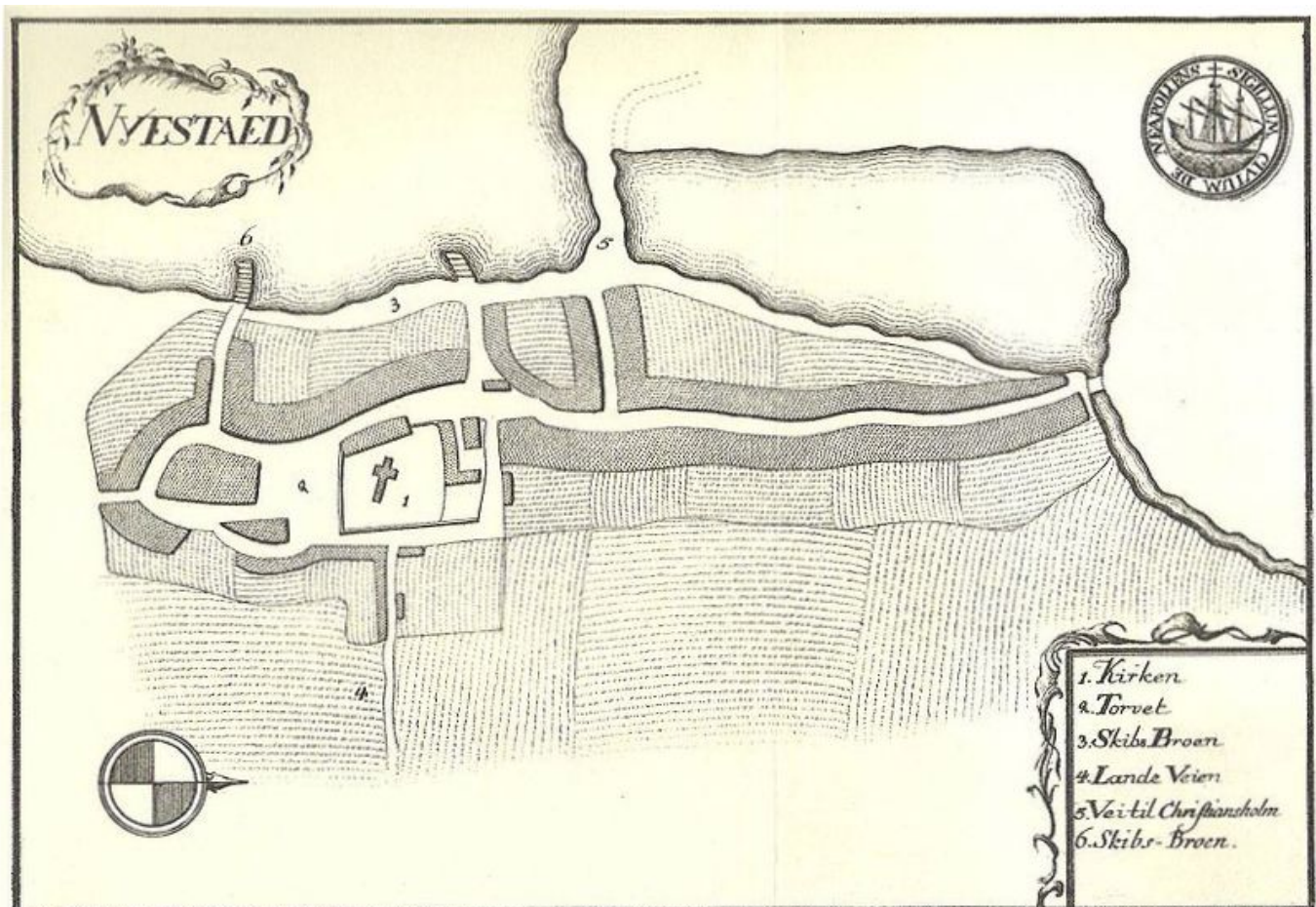

I. Haas. f.

Det danske Atlas - artiklen om Nysted
Ved Erich Pontoppidan 1767

Den Danske
A t l a s
Eller
Konge = Riget
Danne mark,

Med dets
Naturlige Egenskaber, Elementer, Indbyggere, Værter,
Dyr og andre Affødninger, dets gamle Tildragelser og nærværende
Danskendigheder i alle Provinser, Stæder, Kirker,
Slotte og Herre-Gaarde.

Forestillet ved en udførlig
Land = Beskrivelse,

med dertil forfærdigede Land-Kort over enhver Provins
saa og oplyst
samt jiret
med Stædernes Prospector, Grund-Kidser, og andre merkvoerdige Kobber-Stykker.
Efter Høy-Kongelig allernaadigst Befalning,

ved
Erich Pontoppidan.

Forum S. S. Theol. Dr. Prof. og Procancellarius ved Kiøbenhavns Universitet, samt Medlem
af det Kongelige Kiøbenhavnske og Kayserslige Petersborgske Videnskabs-Societet.

Med Kongel. Allernaadigst *Privilegio* for *A. H. Godiche* og hans Arvinger.

TOMUS III.

Kiøbenhavn, 1767.

Trykt og bekostet af Kongelig Universitets Bogtrykker Andreas Hartvig Godiche,
boende nest ved vor Frue-Latinske Skole.

Den Danske
Atlas
Eller
Konge - Riget
Dannemark,

Med dets
Naturlige Egenskaber, Elementer, Indbyggere, Væxter,
Dyr og andre Affødninger, dets gamle Tildragelser og nærværende
Omstændigheder i alle Provintzer, Stæder, Kirker,
Slotte og Herregaarde.
Forestillet ved en udførlig
Lands-Beskrivelse,
saa og oplyst
med dertil forfærdigede Land-Kort over enhver Provintz
samt ziret
med Stædernes Prospector, Grund-Ridser, og andre merkværdige Kobber-Stykker.
Efter Høy-Kongelig allernaadigst Befaling
ved

Erich Pontoppidan

Fordum S. S, Theol. Dr. Prof. og Procancellarius ved Kiøbenhavns Universitet, samt Medlem
af det Kongelige Kiøbenhavnske og Kæyserlige Petersborgske Videnskabs-Societæt

---

Med Kongel. Allernaadigst Privilegio for A.H. Godiche og hans Arvinger

---

TOMUS III

Kiøbenhavn, 1767

Trykt og bekostet af Kongelig Universitets Borgtykker Andreas Hartvig Godiche
boende nest ved vor Frue-Latinske Skole

Nyestæd. Nyestæd er Laalands fjerde Kiøbstæd, og af Handel, saavel som anden Næring, næst efter Nakskov, hvilken mod Nordvest ligger omtrent 5 Mile derfra, den velhavenste og beste. Endskjønt Navnet fører Nyhed med sig, ligesom alle Steder engang have været nye, saa er dog Byen nu at regne blant de gamle, efterdi det fordum der værende Graasbrødre Kloster, hvoraf Kloster-Marken endnu kaldes allerede Anno 1287. er stiftet (*). Imidlertid vare Nyestæds Indbyggere i lang Tid ikke deres egne, men stode ligesom Bønderne under det næstliggende Aaleholms Slot, indtil Kong ERICH af Pommern Aar 1409. skienkede dem deres Frihed og egentlige Kiøbstæds Rettighed. Hertil havde han saa meget meere Aarsag, som Byen ligger fordeelagtig til Handel og Søefart, hvilken drives med en god Deel Skibe, endskjønt de største ikke kunde komme nær til Broen, men maa legge sig noget længere ud, efter-

Stibshavn di Havnen i sildigere Tider findes meere og meere fyldt med Sand, ikke saa meget ved det naturl'ig tilskyllende Vand-Sand, thi dette holdes tilbage af en høy Steen-Revle, men ved nogle Borgeres uforsigtig Omgang i at lade deres Baglast udskydes inden for Revlen paa urette Steder, saa de derved uformærket kunde legge Grund til deres Byes eller dens beste Nærings Undergang, ved Havnens Fordærvelse, da den ellers

---

(*) I dette Kloster blev Valdemar Pødebust Biskop af Odense begravet Aar 1392.

Nyestæd   Nyestæd er Laalands fierte Kiøbstæd, og af Handel, saavelsom anden Næring, næstefter Nakskov, hvilken mod Nordvest ligger omtrent 5 Mile derfra, den velhavenste og beste. Endskiønt Navnet fører Nyehed med sig, ligesom alle Steder engang have været nye, saa er dog Byen nu at regne blant de gamle, efterdi det fordum værende Graabrødre Kloster, hvoraf Kloster-Marken endnu kaldes allerede Anno 1287. er stiftet (*). Imidlertid vare Nyestæds Indbyggere i lang Tid ikke deres egne, men stode ligesom Bønderne under det nærliggende Aaleholms Slot, indtil Kong ERICH af Pommern Aar 1409. skienkede dem deres Frihed og egentlige Kiøbsteds Rettighed. Hertil havde han saa meget meere Aarsag, som Byen ligger fordeelagtig til Handel og Søefart, hvillken drives med en god Deel Skibe, endskiønt de største ikke kunne komme nær til Broen, men maa legge sig noget længere ud, efterdi Havnen i sildigere Tider findes meere og meere fyldt med Sand, ikke saa meget ved det naturlige Vand-Sand, thi dette holdes tilbage af en høy Steen-Revle, men ved nogle Borgeres uforsigtig Omgang i at lade deres Baglast udfyldes inden for Revlen paa urette Steder, saa de derved uformærket kunde legge Grund til deres Byes eller dens beste Nærings Undergang, ved Havnens Fordærvelse, da den
ellers

(*) I dette Kloster blev Valdemar Podebusk Biskop af Odense begravet Aar 1392

ellers er stor nok og kand rumme nogle Hundrede Skibe. Til adskillige inden- og udenlandske Steder drives herfra god Handel med Landets Næring. Vahre, dog mest til Lybek og Rostok, hvilket sidste ligger ifkuns otte Mile derfra og lige over for mod Sønden. Paa allehaande Levnets-Midler, Korn og feede Vahre, er her got Kiøb, saa og i nogle murede Brønde eller Cisterner bedre Vand, end paa de fleste andre Steder i Laaland. Ildbrand havest ogsaa i god Forraad, og mange Slags Sø-Fisk fanges her i stor Overflødighed ved et eget indrettet Fisker-Compagnie.

Anno 1654. opkom paa Torvet en Ildbrand, som i to Timer Ildsvaade. fortærede 100 Huse samt Præste-Gaarden, og Aar 1700 afbrændte atter 40 Huse, og Aar 1729 afbrændte atter en stor Deel. Ikke destomindre er Huusbygningen skönt gammeldags temmelig god og forbedres aarligen saaledes, at Nysted nu er een af de Kiøbsteder, som kunde siges at staae i nogen fiendelig Opkomst og Fremgang. Efter Laalands jevne Grund, ligger Nysted temmelig Kirke. høyt, og allerhøjest dens Sogne-Kirke, hvis Taarn og Spiir er et af de anseeligste, tienende de Søfarende, paa mange Miles Afstand, til et Bartegn. Ved Tilbygning er Kirken giort bredere end af Begyndelsen. Inden i er den velprydet med sædvanlige Ornamentter og Monumenter. Paa en Tavle sees de Aalholmske Lehnsmænds Navne, andre offentlige Bygninger ere Hospitalet og Raadhuset, dog begge uanseelige. Den Kongelige Amt-Stue for Aalholms og Marieboe Klosters Amter holdes her i Byen, ligesom Halsted Klosters i Nakskov (*).

Den

(*) Paa Kirke-Muren findes Navnene af Aalholms Amts Lehnsmænd, indtil midt i forrige Seculo, opteguede i følgende Orden, dog uden Aarstal.

1.) Jörgen

ellers er stor nok og kan rumme nogle Hundrede Skibe. Til adskillige inden- og udenlandske Steder drives herfra god Handel med Landets Vahre, dog mest til Lybek og Rostok, hvilket sidste ligger ikkuns otte mile derfra og lige over for mod Sønden. Paa allehaande Levnets-Midler, Korn og feede Vahre, er her got Kiøb, saa og i nogle murede Brønde eller Cisterner bedre Vand, end paa de fleste andre Steder i Laaland. Ildebrand haves ogsaa i god forraad, og mange Slags Søe-Fisk fanges her i stor Overflødighed ved et eget indrettet Fisker-Compagnie.

Næring

Anno 1654. opkom paa Torvet en Ildebrand, som I to Timer fortærede 100 Huse samt Præstegaarden, og aar 1700 afbrændte atter 40 Huse, og Aar 1729 afbrændte atter en stor Deel. Ikke desto mindre er Huusbygningen skjønt gammeldags temmelig god og forbedres aarligen saaledes, at Nyested nu er én de de Kiøbstæder, som kunde siges at staa i nogen kiendelig Opkomst og Fremgang. Efter Laalands jevne Grund, ligger Nyested temmelig høyt, og allerhøjest dens Sogne-Kirke, hvis Taarn og Spiir er et af de anseeligste, tienende de Søefarende, paa mange Miles Afstand, til et Vartegn. Ved Tilbygning er Kirken gjort bredere end af Begyndelsen. Inden i er den velprydet med sædvanlige Ornamente og Monumenter. Paa en Tavle sees de Aalholmske Lehnsmænds Navne, andre offentlige Bygninger ere Hospitalet og Raadhuset, dog begge uanseelige. Den Kongelige Amt-Stue for Aalholms og Maribo Klosters Amter holdes her i Byen, Ligesom Halsted Klosters i Nakskov (*).

Ildsvaade

Kirke

Den

(*) Paa Kirke-Muren findes Navnene af Aalholms Lehnsmænd, indtil midt i forrige Seculo, optegnee i følgende Orden, dog uden Aarstal

1.)Jörgen

Den Strivelse og Pudder-Fabriqve, som drives ikke uden Fordeel, er een af de ældste her til Lands, og haver viist Ben for flere andensteds. Samme er anlagt i den ferske Sø imellem Byen og Christiansholm, et Greveligt Slot af herlig Bygning, som forud kaldtes Haleholm, om hvilket siden skal meldes lidet mere. Nysteds Consumption var Anno 1763. 600 Rdlr. Den haver, ligesom de fleste Laalandiske Kiøbsteder, en god Byemark og Korn-Avling. Det aarlige Marked som der holdes, falder den 29 Octb. Ved et Brev af Aar 1632 befalede Kong CHRISTIAN IV. at efter som der hørdes Klage over Slagsmaal og anden Ugudelighed, som forefaldt paa de aarlige Markeder i Olstrup, Tagerup og Sædinge, saasom Landsbyer, men saadan Worden bedre kunde afværges i Kiøbstederne, saa skulle Olstrup-Markedet forlægges til Nysted, men Tagerup og Sædinge-Markeder til Rødbye.

Ikke langt herfra ligger den Landsbye Embolt, som i Historien er bleven navnkundig deraf, at den store Theologus Doct. NICOLAUS HEMMINGIUS, Anno 1513. er der kommen til Verden (*). Hvilken

Nic. Hem-
mingii Fø-
de: Sted.

ken

1.) Jörgen Rud til Vedbyegaard. 2.) Mogens Erichsen. 3.) Albert Oxen til Krenkerup. 4.) Hack Ulftand til Hefebierg Rigenes Raad. 5.) Fridrich Hobe til Boeserup. 6.) Anders Dresselberg til Bognstrup. 7.) Knud Urne til Naemark, Rigenes Raad Palle Rosenkrands til Krenkerup. 8.) Just Friderich v. Pappenheim til Søholt. 9.) Fridrich Barnewitz til Rubiergaard. 10.) Philipp Joh. Bernstorff kom her 1654.

(*) Saa siger E. WINDINGIUS in *Acad. Hafniens.* hvor det ogsaa heder om ham: fuit cunctis Europæ eruditibus admirationi. NICOL. HELVADERUS, som havde kiendt ham af Person, setter hans Fødsel in *Sylva chronolog.* pag 23. til Anno 1511.

Den Stivelse- og Pudder-Fabrique, som drives ikke uden Fordeel, er én af de ældste her til Lands, og haver viist Vey for flere andensteds. Samme er anlagt i den ferske Sø imellem Byen og Christiansholm, et Greveligt Slot af herlig Bygning, som fordum kaldtes Aaleholm, om hvilket siden skal meldes lidet mere. Nystedes Consumption var Anno 1763. 600 Rdl. Den haver, ligesom de fleste Laalandske Kiøbsteder, en god Byemark og Korn-Avling. Det Aarlige Market som der holdes, falder d. 29. Oct. Ved et Brev af Aar 1632 befalede Kong CHRISTIAN IV. at eftersom der hørdes Klage over Slagsmaal og anden Ugudelighed, som forefaldt paa de Aarlige Markeder i Olstrup, Tagerup og Sædinge, saasom Landsbyer, men saadan Uorden bedre kunde afværges i Kiøbstæderne, saa skulle Olstrup-Market forlegges til Nysted, men Tagerup- og Sædinge-Markeder til Rødbye.

Nic. Hem-
mingii Fø-
de-Sted

Ikke langt herfra ligger den Landsby Embolt, som i Historien er blevet navnkundig deraf, at den store Theologus Doct. Nicolaus Hemmingius, Anno 1513. er der kommen til Verden (*). Hvilken

---

1.) Jörgen Rud til Vedbyegaard. 2.) Mogens Erichsen. 3.) Albert Oxe til Krenkerup. 4.) Hack Ulffand til Hekcbierg Rigens Raad 5.) Fridrich Hobe til Boeserup. 6.) Anders Dresselberg til Vognserup. 7.) Knud Urne til Aasmark, Rigens Raad Palle Rosenkrands til Krenkerup. 8.) Just friderich v. Pappenheim til Søeholt. 9.) Fridrich Barnewitz til Rubiergaard. 10) Philipp Joh. Bernstorf kom her 1654.

(*) Saa siger E. Windingius *in Acad Hafniens.* hvor det og heder om ham: fuit cunctis Europæ eruditæ admirationi. Nicol. Helvaderus, som havde kiendt ham af Person, setter hans Fødsel *in Sylva chronolog,* pag. 23, til Anno 1511.

ken han i et langvarigt Levnet af 89 Aar, opbyggede ved mange herlige Skrifter, men ogsaa ved den Anledning blev indviklet i visse theologiske Stridigheder, saa at han forlod Kiøbenhavns Universitæt og døde Anno 1600 i Roeskild. Han var Philippi Melanchthonis ægte Discipel, og ligesom denne kaldtes i Tyskland Præceptor Catholicus, saa fortiende Hemmingius det samme Navn i Dannemark, hvor ingen gjorde den nyeligen reformerte Kirke større og bestandigere Tjeneste end han, skjønt hans Løn omsider var ikke den beste. Hans Levnet og Skrifter, hvilke vare 48, haver jeg stræbt at opregne saa fuldstændig som jeg kunde, i *Annal. Eccles. Dan. T. III. pag. 539. til 550.*

ken han i et langvarigt levnet af 89 Aar, opbyggede ved mange herlige Skrifter, men også den anledning blev indviklet i visse theologiske Stridigheder, saa at han forlod Kiøbenhavns Universitæt og døde Anno 1600 i Roeskild. Han var Philippi Melanchthoni ægte Discipel, og ligesom denne kaldtes i Tyskland Præceptor Catholicus, saa fortiende Hemmingius det samme Navn i Dannemark, hvor ingen gjorde den nyeligen reformerte Kirke større og bestandigere Tjeneste end han, skjønt hans Løn omsider var ikke den beste. Hans Levnet og Skrifter, hvilke vare 48, haver jeg stræbt at opregne saa fulstændigt som jeg kunde, i *Annal. Eccles. Dan. T. III pag 539. til 550.*